

Nr 210.

Av herr **Lithander m. fl.**, om indragning av militieombudsmansämbetet.

De stora indragningar, som vid 1925 års riksdag genomfördes inom försvarsväsendet, motiverades till ej ringa del med en önskan om att minska kostnaderna för fjärde huvudtiteln och göra besparingar inom förvaltningen. En i detta sammanhang nära till hands liggande besparing genom indragning av militieombudsmannainstitutionen förbigicks, ehuru framställning i denna riktning förelåg i motion nr 360 i andra kammaren av herrar Järte och Bernström. Omkostnaderna för militieombudsmannen och hans expedition, som i förra årets statsverksproposition upptogs till 65,000 kronor, ha i år ökats till 70,000 kronor. Indragningarna inom försvarsväsendet hava således icke återverkat på denna verksamhet. Genomgår man militieombudsmannens ämbetsberättelser för de senaste åren, vill det emellertid tyckas, som om de ärenden, vilka där förekomma, knappast äro av den beskaffenhet, att de skulle erfordra en särskild expedition av den nuvarande omfattningen, utan mycket väl borde kunna överflyttas till justitieombudsmannen eller handläggas av annan myndighet.

Men även ur annan än besparingssynpunkt finnas skäl för en indragning av detta ämbete. Detsamma har nämligen tillkommit i samband med 1914 års härordning för att göra övergången till denna mjukare och för att skänka garanti för ett korrekt handhavande av det genom densamma förstärkta försvarsväsendet. Och en blick längre tillbaka ger vid handen, att det första förslaget om »ett folkrepresentativt ämbete med uppgift att kontrollera vårt försvarsväsende» framkom redan år 1901 i sammanhang med detta års härordning och värnpliktslag. Den civila kontrollen över försvarsväsendet, först utövad av den 1908 tillsatta civilkommissionen, som år 1915 utbyttes mot militieombudsman, har varit knuten till förstärkningar av landets försvarsväsende och motiverats med framhållande av de ökade militära bördor, som medborgarna fingo sig pålagda.

De numera så väsentligt förändrade förhållandena synas därför visa hän emot en indragning av militieombudsmannainstitutionen och en enklare och mindre kostsam handläggning av dithörande ärenden.

På grund härav bedja vi få hemställa,

att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 96—102 och 110 regeringsformen, § 42, 2 och § 68 riksdagsordningen samt § 4 5:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 96.

Varje lagtima riksdag skall förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att, såsom riksdagens ombud, efter den instruktion riksdagen för honom utfärdat, hava tillsyn över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän samt att vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra. Vare dock han i all måtto underkastad samma ansvar och plikt, som allmän lag och rättegångsordning för aktorer utstaka.

§ 97.

Denne riksdagens justitieombudsman, som, så länge han ämbetet innehar, skall i alla avseenden anses lika med Konungens justitiekansler, väljes på sätt riksdagsordningen stadgar; och bör därvid jämväl utses en man av de egenskaper, som hos denna ämbetsman erfordras, att honom efterträda, ifall han, innan nästföljande lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt att utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad.

§ 98.

I händelse justitieombudsmannen, under det riksdag är församlad, avsäger sig det erhållna förtroendet eller med döden avgår, skall riksdagen i ämbetet genast insätta den man, som blivit till hans efterträdare utsedd. Skulle justitieombudsmannens utsedde efterträdare, under riksdag, avsäga sig det erhållna förtroendet eller i justitieombudsmansämbetet insättas eller med döden avgå, utväljes, på ovan stadgade sätt, en annan behörig man i hans ställe. Inträffar något av dessa fall emellan riksdagarna, skall riksdagens rätt härutinnan genom de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret utövas.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, regeringsrättens, nedre justitierevisionens, hovrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars överläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening därvid yttra,

samt äga tillgång till alla domstolars, kollegiers och ämbetsverks protokoll och handlingar. Konungens ämbetsmän i allmänhet vare skyldige att lämna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alla fiskaler, att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 100.

Justitieombudsmannen åligger att till varje lagtima riksdag avlämna redogörelse för sin förvaltning av det honom anförtrodda ämbete samt däruti utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka lagarnas och författningarnas brister och uppgiva förslag till deras förbättring.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flere funnes hava av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom, eller regeringsrätten eller en eller flere av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig, ävensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordre.

§ 102.

Denna domstol, som riksrätt kallas, skall i sådant fall bestå av presidenten uti Konungens och rikets Svea hovrätt, vilken däruti före ordet, presidenterna uti alla rikets kollegier, vid tilltal emot högsta domstolen fyra de äldsta regeringsråd, men, när regeringsrätten är tilltalad, fyra de äldsta justitieråd, ävensom, i båda fallen, högste befälhavaren över de i huvudstaden tjänstgörande trupper, högste närvarande befälhavaren för den vid huvudstaden förlagda delen av flottan, tvenne de äldsta råd i Svea hovrätt och det äldsta råd i varje av rikets kollegier. Då antingen justitiekansleren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att högsta domstolen eller regeringsrätten samfällt eller särskilda enderas ledamöter inför riksrätten tilltala, äske han hos presidenten i Konungen och rikets Svea hovrätt, såsom riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola tilltala. Presidenten — — — — i rikets tjänst.

§ 110.

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt. Ej heller — — — — beivra låta.

Bliver riksdagsman, medan riksdag samlad är, eller under resa till eller ifrån riksdagen, enär man vet honom i sådant ärende stadd vara, med ord eller gärning ofredad, gälle därom vad angående våld eller förolämpning emot Konungens ämbetsmän, i eller för ämbete, i allmän lag stadgat är. Samma lag vare, om riksdagens fullmäktige, revisorer eller justitieombudsman eller sekreterare eller kanslibetjante i någon av riksdagens kamrar eller i något dess utskott, i eller för utövning av sådan befattning, våldföres eller förolämpas.

Riksdagsordningen.

§ 42.

2. Utskottet skall ock granska justitieombudsmannens avgivna redogörelse, ävensom hans ämbetsdiarier och registratur, samt med utlåtande däröver till riksdagen inkomma.

§ 68.

Till följd av regeringsformens 96 § skall varje lagtima riksdag förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att hava tillsyn över lagarnas efterlevnad av domare och ämbetsmän samt att inför den riksrätt, som i bemälda grundlags 102 § till dess inrättning och göromål beskrives, eller vid andra vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som i sina ämbetens utövning anses av våld, mannamån eller annan orsak hava någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra.

Denne riksdagens justitieombudsman, vilkens rättigheter och åligganden ytterligare så väl i regeringsformen som genom särskild instruktion utstakas, väljes av fyrtioåtta för tillfället nämnda valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Dessa valmän, vilka böra till valförrättningen sammanträda samma dag, då de blivit utsedda, och ej må åtskiljas förr än valet är fulländat, skola först samfällt, medelst slutna sedlar, var för sig föreslå den man, som de anse böra komma under omröstning. Falla därvid rösterna till mer än hälften på en man, är han behörigen vald. Äro åter rösterna så delade mellan flera, att sådan pluralitet för någon icke äger rum, anställs ny omröstning med slutna sedlar till antagande av den, som de flesta rösterna erhållit, eller, om han icke antages, av den, som näst honom blivit av de flesta kallad o. s. v. Skulle, sedan alla omröstningarna sålunda försiggått, likväl ingen hava erhållit den här föreskrivna pluralitet, anställs ny omröstning över alla dem, som vid den första omröstningen blivit satta ifråga; skolande den, som erhållit de flesta rösterna, anses behörigen vald.

Valmännen böra vid samma tillfälle, då justitieombudsman utses, och på enahanda sätt, välja en man av de egenskaper, som hos denne ämbetsman erfordras, för att honom efterträda, i fall han, innan nästa lag-

tima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt att utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad.

I händelse justitieombudsmannen, under det riksdag är församlad, avsäger sig förtroendet, eller med döden avgår, insätter riksdagen genast i ämbetet den man, som blivit till hans efterträdare utsedd. Skulle justitieombudsmannens utsedde efterträdare, under riksdag, avsäga sig det erhållna förtroendet eller i justitieombudsmansämbetet insättas eller med döden avgå, utväljes på ovan stadgade sätt en annan behörig man i hans ställe.

Inträffar något av dessa fall mellan riksdagarna, skall riksdagens rätt härutinnan genom de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret utövas.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 4.

5:o. Så snart någon förbrytelse mot denna lag blivit av chefen för justitiedepartementet hos justitiekansleren anmäld, åligge den sistnämnde att ofördröjligen låta förbrytelsen, genom tillförordnad aktor, vid behörig domstol åklaga; och bör han dessutom, för egen del, genom vederbörande ombud, över tryckfrihetens lagliga bruk tillbörlig uppsikt hava. Vare likaledes justitieombudsmannen pliktig att, i avseende på förbrytelser emot denna lag, lämna sin ämbetsåtgärd, enligt de i instruktionen, rörande hans befattning med andra mål, föreskrivna grunder. Enskilt förolämpande äger målsäganden att själv eller genom ombud åtala.

Edvard Lithander.

Helge 'mqvist.

Nils Winkler.

Bertha Wellin.

Sven Persson.

G. A. Björkman.

Cornelius Olsson.

Erik Nylander.

